

Список використаних джерел:

1. Кибанов А.Я., Баткаева И.А., Митрофанова Е.А., Ловчева М.В., Мотивация и стимулирование трудовой деятельности. М.: ИНФРА-М, 2009, С. 524.
2. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства. К.: Знання, 2004. 580 с.
3. Петрович Й.М., Кіт А.Ф., Семенів О.М. Економіка підприємства. Львів: Новий світ-2000, 2004. 448 с.
4. Грэхэм Х.Т., Беннетт Р. Управление человеческими ресурсами: учеб. пособие для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003.
5. Колот А.М. Мотивація персоналу. К.: КНЕУ, 2002. 337 с.
6. Механізм мотивації управлінського персоналу: наук. вид. / М.С. Дороніна, Л.О. Сасіна, В.М. Лугова, Г.М. Надьон. Харків: АдВА, 2013. 240 с.
7. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами: навч. посіб. К.: Кондор, 2003.
8. Сардак С. Мотивація та стимулювання працівників вітчизняних підприємств. Україна: аспекти праці. 2014. № 6. С. 45–51.
9. Музиченко-Козловський А.В., Колодійчук А.В. Основні елементи механізму мотивування працівників. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. Вип. 21.6. С. 361–367.

УДК 658

Орехова А.І.,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА**

Орехова А.І. Концептуальні засади управління економічним потенціалом підприємства. У статті обґрунтовано проблематику визначення напрямів та способів досягнення максимального результату діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів. Доведено, що належна система управління економічним потенціалом підприємства дає змогу зробити процес використання ресурсів більш раціональним та цілеспрямованим. Досягнення мети управління економічним потенціалом підприємства реалізується через управління структурними елементами економічного потенціалу підприємства: виробничим, фінансовим, інвестиційним, маркетинговим, трудовим, організаційно-управлінським. Визначено завдання управління структурними елементами економічного потенціалу підприємства. Проведено впорядкування концептуальних засад управління економічним потенціалом підприємства та його структурних елементів.

Ключові слова: потенціал, економічний потенціал, управління, підприємство, концепція.

Орехова А.И. Концептуальные основы управления экономическим потенциалом предприятия. В статье обоснована проблематика определения направлений и способов достижения максимального результата деятельности предприятия в условиях ограниченности ресурсов. Доказано, что надлежащая система управления экономическим потенциалом предприятия позволяет сделать процесс использования ресурсов более рациональным и целенаправленным. Достижение цели управления экономическим потенциалом предприятия реализуется через управление структурными элементами экономического потенциала предприятия: производственным, финансовым, инвестиционным, маркетинговым, трудовым, организационно-управленческим. Определены задачи управления структурными элементами экономического потенциала предприятия. Проведена систематизация концептуальных основ управления экономическим потенциалом предприятия и его структурных элементов.

Ключевые слова: потенциал, экономический потенциал, управление, предприятие, концепция.

Oriekhova A.I. Conceptual principles of management of the economic potential of the enterprise. The article substantiates the problems of determining the directions and ways of achieving the maximum result of the enterprise in the conditions of resource constraints. It is proved that proper system of management of economic potential of an enterprise allows making the process of using resources more rational and purposeful. Achievement of the goal of management of the economic potential of the enterprise is realized through the management of structural elements of the economic potential of the enterprise: production, financial, investment, marketing, labor, organizational and managerial potential. The tasks of managing the structural elements of the economic potential of the enterprise are determined. The organization of the conceptual bases of management of the economic potential of the enterprise and its structural elements has been streamlined.

Key words: potential, economic potential, management, enterprise, concept.

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання проблема ефективності використання економічного потенціалу є однією з основних проблем управління підприємством. Нераціональність використання наявних коштів і можливостей, недосконалість методів управління підприємством призводять до значних нераціональних витрат. Усе це змушує більш ризиковано досліджувати проблему мобілізації внутрішніх резервів підприємства та виявляти перспективні можливості, зумовлені зовнішнім середовищем, для повного і комплексного використання економічного потенціалу підприємства. Сутність цієї проблематики полягає у визначенні напрямів та способів досягнення максимального результату діяльності підприємства в умовах обмеженості ресурсів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності, особливостей та проблем управління економічним потенціалом підприємства присвячено праці О.В. Ареф'євої, Н.С. Краснокутської, О.О. Красноруцького, Є.В. Лапіна, О.І. Маслак, І.П. Отенко, О.С. Федоніна та ін. Незважаючи на багатогранність та багатоаспектність праць вищезазначених науковців, питання дослідження сутності управління економічним потенціалом та його структурних елементів залишаються недостатньо опрацьованими, що й підтверджує актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є впорядкування концептуальних засад управління економічним потенціалом підприємства та його структурних елементів.

Виклад основного матеріалу. Нині спостерігається різноманітність і неоднозначність наукових підходів до визначення поняття «економічний потенціал», його структури та оцінки ефективності використання. На нашу думку, економічний потенціал підприємства – це найбільш ефективне використання сукупних можливостей, ресурсів та резервів підприємства для досягнення максимально досяжного стану економічної системи.

Вважаємо, що до складу економічного потенціалу підприємства доцільно віднести виробничий, фінансовий, інвестиційний, трудовий, маркетинговий, організаційно-управлінський потенціал. Ці складники тісно взаємодіють між собою, формуються у сукупності та можуть бути ефективно використані лише разом як комплекс складових частин потенціалу суб'єкта господарювання.

Під управлінням економічним потенціалом підприємства слід розуміти процес прийняття та здійснення управлінських рішень, спрямованих на раціональне використання, оптимізацію та нарощування економічного потенціалу підприємства для досягнення поставлених цілей і забезпечення стійкого функціонування та розвитку підприємства [1]. Управління економічним потенціалом підприємства реалізується за допомогою використання сукупності економічних, правових, організаційних, соціально-психологічних методів у рамках наявної організаційної структури підприємства. Ці методи спрямовані на виконання функцій управління розвитком і використанням економічного потенціалу підприємства.

Основними завданнями управління економічним потенціалом підприємства є:

– цілеспрямованість – визначення необхідного стану або поведінки системи;

– стабілізація – утримання системи в наявному стані в умовах негативних зовнішніх флуктуацій;

– виконання програми розвитку – забезпечення переходу системи в необхідний стан в умовах, коли значення керованих величин змінюються за відомими детермінованими законами;

– оптимізація – утримання або переведення системи в стан з екстремальними значеннями характеристик за заданих умов і обмежень [2].

Досягнення мети управління економічним потенціалом підприємства реалізується через управління структурними елементами економічного потенціалу підприємства: виробничим, фінансовим, інвестиційним, маркетинговим, трудовим, організаційно-управлінським. Завдання управління структурними елементами економічного потенціалу підприємства представлені в табл. 1.

Удосконалення організації управління економічним потенціалом підприємства може проводитися із застосуванням механізму підвищення ефективності використання наявних ресурсів, що беруть участь у формуванні та реалізації поточних та перспективних (стратегічних) цілей, з урахуванням зовнішніх і внутрішніх змін діяльності підприємства. Від зазначеного механізму багато в чому залежать способи використання ресурсів, що забезпечують реалізацію цілей підприємства.

Механізм управління економічним потенціалом – це складова частина загального процесу управління підприємством. Управління формуванням і розвитком економічного потенціалу підприємства прямо залежить від ефективності системи менеджменту. Цей процес зумовлюється не тільки наявністю ресурсів, а й їх розподілом, використанням та своєчасним поповненням.

У цих умовах економічний потенціал підприємства необхідно розглядати як об'єкт управління, причому метою останнього є як формування і функціонування потенціалу для виробництва продукції, так і забезпечення змін у складі, структурі, величині економічного потенціалу з урахуванням умов зовнішнього середовища

Процес управління економічним потенціалом підприємства відрізняється складністю функцій та елементів. Система управління економічним потенціалом підприємства виконує такі функції, як планування, організація, аналіз, регулювання, облік і контроль. Виконання цих функцій здійснюється через прийняття управлінських рішень, які повинні бути своєчасними і обґрунтованими.

Як справедливо зазначає О.О. Красноруцький [3], узагальнення наукових позицій, в основі яких лежить функціональна концепція механізмів управління економічним потенціалом, дає змогу окреслити основні принципи побудови вказаних механізмів, а саме: чітке покладення цілей та структурування проміжних завдань, взаємодоповнюваність функцій, наявність систем контролю досягнення цілей. Універсальність принципів побудови механізмів управління у межах функціональної концепції забезпечує високий ступінь гнучкості останніх та можливість пристосування для виконання будь-яких завдань, що стоять перед підприємством, майже безвідносно до напрямку зростання. Таким чином, функціональна концепція побудови механізмів управління економічним потенціалом аграрних підприємств є достатньо життєздатною та такою, що відповідає контексту широкого спектру економічних дослі-

Завдання управління структурними елементами економічного потенціалу підприємства

Вид потенціалу	Завдання управління
Виробничий	Управління розвитком виробництва (впровадження до асортименту нових видів продукції, підвищення її якісних і споживчих характеристик, реалізація більш досконалих технологій виробництва)
	Зниження всіх видів виробничих витрат
	Управління технологічною підготовкою виробництва продукції
	Контроль технічного стану обладнання
Фінансовий	Планування і контроль фінансових потоків та ресурсів, організаційно-правове оформлення, вибір фінансових інструментів, аналіз та оцінка фінансових ризиків, податкове планування
	Аналіз господарської діяльності та фінансового стану, використання матеріальних ресурсів
	Визначення основних напрямів формування, накопичення, розподілу ресурсів, пошук нових джерел позикових коштів
	Розроблення плану розвитку підприємства (капітальних вкладень, впровадження нової техніки і технічного розвитку)
Інвестиційний	Залучення інвестиційних ресурсів для реалізації високого інвестиційного потенціалу підприємства на більш перспективних ринках
	Залучення інвестицій для придбання активів, диверсифікація активів
	Ліквідація внутрішніх ризиків інвестування для поліпшення свого становища на ринку
Маркетинговий	Планування заходів ринкового просування продукції.
	Аналіз конкурентоспроможності бізнесу (підприємства і товарів)
	Вибір конкурентного позиціонування
	Визначення конкурентної рівноваги сил
	Визначення стратегічної поведінки підприємства
Трудовий	Регламентація посадових обов'язків персоналу, підбір, розстановка, навчання та ротация кадрів
	Забезпечення підвищення продуктивності праці персоналу
	Забезпечення розвитку та вдосконалення професійних навиків персоналу
	Забезпечення співпраці та ефективної взаємодії між усіма членами трудового колективу
Організаційно-управлінський	Організація управління виробничими процесами
	Формування організаційно-економічної структури управління підприємством та визначення внутрішніх зв'язків
	Контроль і оцінка якості та ефективності функціонування підсистем управління підприємством і його підрозділами
	Формування механізму відносин із зовнішнім середовищем

джен. Більш цікавою у науково-прикладному аспекті та з огляду на доступність імплементації є інструментальна концепція архітектури механізмів управління економічним потенціалом підприємства. Відмінною рисою цієї концепції є поєднання стандартних наборів організаційно-управлінських рішень та залучених засобів їх реалізації відповідно до вибраної стратегії розвитку чи підвищення економічної ефективності реалізації можливостей економічного зростання підприємства. При цьому гнучкість сформованих у рамках цієї концепції механізмів управління забезпечується фактично необмеженим набором указаних рішень, що визначається характером поставлених завдань та цілей.

Слід зазначити, що будь-яка організація розглядається як відкрита система, що взаємодіє із зовнішнім середовищем. Згідно із цим, вибір методу управління залежить від конкретної ситуації, яка характеризується значною мірою певними зовнішніми змінними.

Зовнішнє середовище є джерелом, що забезпечує підприємство ресурсами, необхідними для підтримки його економічного потенціалу на належному рівні. Суб'єкт господарювання знаходиться в стані постійного обміну із зовнішнім середовищем, забезпечуючи собі можливість виживання.

Враховуючи обмеженість ресурсів завжди існує можливість того, що підприємство не зможе отримати необхідні ресурси із зовнішнього середовища. Це може послабити його потенціал і призвести до багатьох негативних наслідків.

Внутрішні зміни, будучи ситуаційними чинниками всередині організації, істотно впливають на економічний потенціал підприємства. Управлінський механізм орієнтований на досягнення оптимальної взаємодії всіх рівнів управління і функціональних сфер управління для найбільш ефективного досягнення намічених цілей. Основними змінними компонентами в самій організації, які вимагають уваги керівництва, є цілі, структура, завдання, технологія і персонал.

На рис. 1 представлено концепцію управління економічним потенціалом підприємства.

Основними напрямками підвищення ефективності використання економічного потенціалу підприємства є:

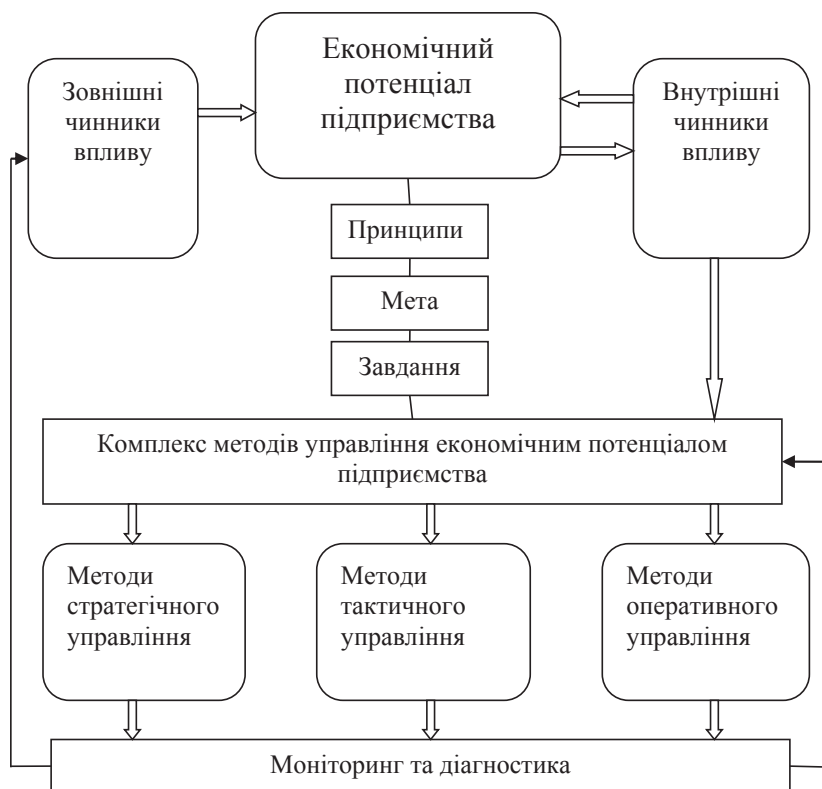
- прогнозування темпів зростання структури економічного потенціалу підприємства;
- оптимізація структури економічного потенціалу підприємства;
- аналіз ефективності використання структури економічного потенціалу (моніторинг, контроль і оцінка);

– оцінка невикористаних резервів.

Таким чином, ефективність використання економічного потенціалу, його структурних елементів безпосередньо впливає на результати діяльності підприємства, чим ефективніше використовується потенціал, тим вище результати діяльності підприємства.

Висновки. Належна система управління економічним потенціалом підприємства дає змогу зробити процес використання ресурсів більш раціональним, цілеспрямованим, орієнтованим на підвищення ефективності та результативності діяльності суб'єкта господарювання.

За ефективного менеджменту економічний потенціал підприємства в ринкових умовах функціонування може істотно підвищити його ресурсний рівень за рахунок оптимального набору номенклатури й асортименту виробленої продукції і послуг та виникаючого при цьому синергетичного ефекту, результативності діяльності функціональних підрозділів або використання сприятливих можливостей, прихованих у зовнішньому середовищі.

Рис. 1. Концепція механізму управління економічним потенціалом підприємства

Список використаних джерел:

1. Лапін С.В. Економічний потенціал підприємств промисловості: формування, оцінка, управління. Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка». 2007. № 1. Т. 2. С. 63–71.
2. Маслак О.І., Безручко О.О. Управління економічним потенціалом підприємства на різних стадіях його життєвого циклу. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2014. № 1. С. 201–212.
3. Красноручський О.О., Руденко С.В. Функціональні та інструментальні концепції в дослідженнях механізмів управління економічним потенціалом аграрних підприємств. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2016. № 2. С. 5–10.